

Відгук

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Коржової Тетяни Василівни на тему «Професійна підготовка фахівців зі зв'язків з громадськістю у закладах вищої освіти України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.06 – прикладні соціально-комунікаційні технології

Актуальність дисертаційного дослідження Т. В. Коржової, виконаного в межах цільової комплексної програми НДР КНУКіМ «Актуальні проблеми інформаційно-комунікаційної науки й освіти та комплексної наукової теми кафедри PR і журналістики КНУКіМ «Соціальні комунікації в Україні в контексті світової науки», є безумовною з огляду на низку різномасштабних чинників, серед яких насамперед можна вказати на:

1) зростання попиту на фахівців із зв'язків з громадськістю, розширення поля прикладання їхніх зусиль в умовах медіатизації суспільства, тотальності комунікацій і цифрової реальності;

2) невідповідність нормативно-законодавчої бази вимогам структурно складного й динамічного PR-ринку, бажаного й реального стану справ, що актуалізує трансформацію системи профільної PR-освіти у відповідь на виклики ринкових реалій;

3) невирішеність ключових питань, пов'язаних із інтегрованістю PR-науки, PR-освіти і практичної діяльності з цього напрямку, а також урахування впливу на них соціально-економічних та інформаційних процесів, що забезпечило б синергійний ефект. Варто також визнати, що ці проблеми актуальні не лише для України. Як справедливо зауважує дисертантка, у жодному із ЗВО Республіки Білорусь, де готують фахівців зі зв'язків з громадськістю, немає програм магістерського рівня (с. 85) у Казахстані, попри простежування активного розвитку PR-галузі у співпраці з закордонними партнерами, відсутня спеціалізована література державною мовою (с. 86). І перелік таких проблем можна продовжувати;

4) необхідність запровадження підготовки фахівців з певної спеціальності як одного з елементів інституалізації певного виду діяльності –

для зв'язків з громадськістю це також вкрай важливо. Особливої актуальності питання набуває в контексті зміни формату професії фахівця з PR – яка усе помітніше дистанціюється, як підкреслює авторка, від журналістики й реклами, однак потребує компетентностей з логістики, менеджменту і планування (с. 55);

5) волюнтаризм і плюралізм у теоретико-методологічній площині PR-галузі, фрагментарність діагностики стану PR-освіти, наслідком чого стає відсутність цілісної картини і соціальних зв'язків, які сприяли б удосконаленню галузі загалом і її освітнього сегменту зокрема;

6) неуніфікованість термінології у науковому й практичному PR-дискурсах – попри активну історію зв'язків з громадськістю досі не вироблені усталені термінологічні одиниці, авторами використовуються й номінації, які мають сленговий характер (наприклад, *піарник*).

Дослідження, винесене на захист, можна вважати свого роду трендовим і дочасним – адже 24 квітня 2019 року розпорядженням №265-р Кабінет Міністрів України затвердив перелік видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій. До таких, серед 34 напрямів, віднесено й *70.21 – діяльність у сфері зв'язків із громадськістю*. Це засвідчує визнання значення зв'язків з громадськістю для суспільного розвитку й формування ВВП країни. І така оцінка значущості галузі й тенденція до її суспільного визнання цілком прочитувалася в роботі Тетяни Василівни: на с. 48–49 аналізується стан українського PR-ринку: вказується, що «поступово зростає загальний обсяг ринку в грошовому еквіваленті, відсоток компаній, які співпрацюють із українськими PR-агенціями»; констатується й зростання кількості спеціалізованих рекламних і PR-агентств, піар-заходів тощо.

Вибір Т.В. Коржовою об'єкта дослідження – «процес управління та система становлення і розвитку підготовки кадрів у галузі прикладних соціально-комунікаційних технологій» – має самостійне наукове значення, оскільки засвідчує вагомість аналізованої проблеми, а також змінює її науковий статус.

Перевагою рецензованої роботи вважаємо її комплексний міждисциплінарний характер – багато ключових питань дисертанткою вирішується на перетині соціально-комунікаційної науки й практики і педагогіки. Авторка, на основі багатого практичного досвіду – власного й колег з КНУКіМ – професійно узгоджує в аналізі питань підготовки кадрів зі звязків з громадськістю у вищій школі соціокомунікаційно-технологічні й методико-педагогічні аспекти. Дисертаційне дослідження Тетяни Василівни може бути віднесене до тих, які ґрунтуються на конкретних практичних матеріалах, являють собою прискіпливий критичний аналіз власних напрацювань і проблем, пошук напрямів удосконалення, формулювання перспектив розвитку української вищої професійної PR-освіти, яка для КНУКіМ є університетоформувальною.

Серйозність і системність дослідження визначається науково-теоретичним підґрунтям, масивом джерел, на які опирається авторка для формулювання власних припущень, висновків і рекомендацій. З огляду на специфіку об'єкта дослідження, у її поле зору потрапляють наукові розвідки із суміжних галузей: психології, соціології, культурології тощо. Це забезпечило надійність теоретичних орієнтирів, використовуваних під час аналізу емпіричного матеріалу. Важливим складником джерельної бази роботи стали нормативно-правові та методичні документи, котрі регламентують і регулюють освітній процес у галузі зв'язків з громадськістю у вищій школі (у списку літератури №№ 72–81, 152–158, 183–190).

Текст дисертації свідчить про науково виважене сприйняття дослідницею напрацювань попередників. Автором коректно цитуються джерела, нам імпонує й те, що не просто в квадратних дужках вказується джерело, а й аналізується та оцінюються внесок попередників із використанням ремарок «як влучно визначив», «як небезпідставно вважає» тощо. Викладаючи свою позицію, Тетяна Василівна делікатно уточнює формулювання більш досвідчених авторів, використовуючи результати власних спостережень на новому фактологічному матеріалі.

Авторка професійно й лаконічно формулює мету та низку наукових завдань, що цілком вичерпують проблематику теми, які потім успішно й на належному рівні вирішує, враховуючи потреби теорії й практики зв'язків з громадськістю. У вступній частині, лаконічній, чіткій, інформативній, що містить всі необхідні для цього підрозділу структурні компоненти, визначає систему теоретичних і методологічних координат, у яких здійснюватиме власний аналіз.

Авторка сміливо розсуває термінологічні межі досліджуваної сфери, важливим науковим завданням стає також формування, впорядкування й описування термінології досліджуваного сегменту, що сприятиме мовній його об'єктивації. Рецензована робота матиме значення й для удосконалення понятійно-категорійного, термінологічного апарату. Автором уточнено й удосконалено сутність таких ключових понять, як «зв'язки з громадськістю» (public relations), «професійна підготовка», «підготовка кадрів», «професійна освіта», «PR-фахівець» або «спеціаліст зі зв'язків з громадськістю». Це є важливим сегментом дослідження з огляду на те, що в сучасній літературі, як підкреслює сам автор, нараховують близько 1000 дефініцій поняття «зв'язки з громадськістю» (с. 36).

Дисертанткою сформульована гіпотеза, на обґрунтування якої й спрямовується науковий пошук у форматі дисертаційного дослідження: констатується збільшення «розриву» і суперечностей між об'єктивними потребами інформаційно-комунікаційного ринку та зв'язками з громадськістю як галуззю і соціальним інститутом; професійними кадрами, з одного боку, і недостатньо ефективною підготовкою фахівців у ЗВО країни, з іншого. Ця суперечність лише посилюється через низку факторів: низький рівень обізнаності про особливості професії піарника з огляду на відсутність фундаментальних і академічних досліджень; прояви консерватизму керівників і викладачів вищої школи, що гальмує впровадження інноваційних підходів і моделей; нерозробленість уніфікованих стандартів;

відірваність освітнього процесу від «польової практики», що включає вимоги до змісту та якості професійної діяльності тощо.

Завжди цікавим у наукових дослідженнях є порівняння зарубіжного досвіду. Цей аспект глибоко й детально автором виписаний у п. 2.1, стає надійним ґрунтом для аналізу українських реалій підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю. Причому, становить інтерес як історія PR-освіти, так і сучасні її проблеми, зокрема на пострадянському просторі; порівняння тенденцій PR-освіти європейської та підходи до неї в арабомусульманському світі.

Вагомими є висновки автора про методологічні аспекти підготовки фахівців зі зв'язків з громадськістю, а саме: необхідність урахування культурно-історичного й регіонального контекстів; інтегрованість і міждисциплінарний характер підготовки фахівців з поєднанням елементів «академічного», «журналістського», «бізнесового» підходів; форсування розвитку власної національної методологічної й наукової школи зв'язків з громадськістю; лібералізації освіти в досліджуваній сфері, поєднання базової та варіативної компоненти предметного її блоку; синтез традиційних та інноваційних методів навчання (с. 80–81).

Логічним та доказовим попереднім ходом викладення матеріалу є обґрунтування автором моделі дуальної піар-освіти (як єдності процесу набуття необхідних практичних знань і навичок на підприємстві й теоретичного навчання в закладі освіти) у контексті компетентнісно-інтегративного підходу. Автор прискіпливо порівнює можливості трьох методологічних платформ: компетентнісної, інтегративної, технологічної. У роботі описуються базові та фахово орієнтовані компетенції (хоча, на нашу думку тут має йтися про компетентності, про що скажемо трохи пізніше) (с. 140–143).

Особливий інтерес для науковців і практиків становитиме досвід дуально-орієнтованої моделі підготовки спеціалістів у галузі зв'язків з громадськістю у КНУКіМ.

Підтримуємо автора в тому, що ефективним може бути такий формат підготовки PR-фахівців, як прикладний бакалаврат із вагомим практичним компонентом, переваги якого детально виписані в роботі.

Новацією, яка відповідає сучасним освітнім тенденціям і враховує специфіку прикладної соціокомунікаційної технології «Зв'язки з громадськістю» є створення філій кафедр КНУКіМ на виробництві чи в окремих секторах, де задіяні студенти вишу спеціальності «Зв'язки з громадськістю» – вони разом із базовими кафедрами стануть невід'ємним складником моделі дуального навчання. Автором прописуються й першочергові кроки й нормативні аспекти налагодження такої співпраці.

Цінність роботи визначається й своєрідною завершеністю циклу реалізації зв'язків з громадськістю – від аналізу проблем технології до формування освітнього стандарту підготовки фахівців з цієї спеціальності у ЗВО, у якому має знайти відображення розуміння сутнісних характеристик PR, насамперед у системі компетентностей.

Висновки до розділів і загальні до роботи переконливі, відповідають завданням, проблематиці й змістові дисертації, викладені виразно й чітко.

Одержані авторкою результати, завдяки використанню дослідницьких методів, є обґрунтованими, мають наукову новизну і практичну значущість. Достатнім вважаємо і рівень апробації основних результатів і узагальнень автора, оприлюднених у ході багатьох наукових слухань в Україні і за кордоном і в 11 одноосібних публікаціях, що забезпечило повноту відображення змісту дисертаційного дослідження.

Автореферат відповідає вимогам МОН України, стисло та логічно викладає основні результати дослідження, розкриває основний зміст.

Поряд із безперечними здобутками й результатами, отриманими автором, варто висловити певні зауваження та сформулювати положення, які потребують додаткового пояснення.

1. Автор, систематизуючи підходи науковців, достатньо багато уваги приділяє аналізу періодизації розвитку зв'язків з громадськістю – і як

наукового напрямку, і як освітньої галузі (наприклад, с. 98–106). Однак, на нашу думку, у тексті роботи невиправдано зміщуються поняття «період» і «етап», попри існування змістових відмінностей між ними.

2. Заслуговує схвалення орієнтування автора в процесі обґрунтування предметно-методичних форматів підготовки фахівців зі зв'язків з громадськістю на компетентісно-інтегративний підхід. Багато уваги приділяється виписуванню системи компетентностей, якими мають оволодіти студенти, що навчаються цьому фаху. З огляду на це важливим для розуміння роботи й позиції автора видається питання щодо тлумачення й розмежування термінів «компетентність» і «компетенція».

3. Хотілося б звернути увагу й на термінологічну строкатість на позначення – PR, ПР, паблік рилейшнз, public relations. Розуміємо її як наслідок продовження інституалізаційних процесів у сфері зв'язків з громадськістю, як своєрідну «хворобу зростання». Проте вона потребує втручання теоретиків і практиків, адже термінам притаманна така особливість, як «конвенційність». Автор дисертації на с. 97 теж визнає те, що, за даними Інституту професійно-технічної освіти, станом на 2011 р. професії «Паблік-рилейшнз» і «Піар-менеджер» втратили легітимність – не останньою чергою через правописні колізії, неможливість досягнення лаконічності у застосуванні професійних українськомовних термінів, на відміну від автентичних англомовних аналогів.

4. На нашу думку, робота лише виграла б, якби таблиці були подані в додатках. Це звільнило б площу для міркувань та цікавих аналітичних узагальнень дисертанта.

Проте наявність зазначених зауважень і рекомендацій не зменшує теоретико-прикладного значення результатів дисертаційної роботи, тому відгук про дисертацію Коржової Тетяни Василівни є позитивним.

Резюмуючи результати дослідження, беручи також до уваги зміст автореферату й публікації за темою роботи, можна стверджувати, що дисертація є самостійним дослідженням, виконана в логічній послідовності,

широко охоплює і комплексно відображає порушену проблему. Вона є помітним внеском у розвиток теоретичних та науково-практичних питань соціокомунікаційних дисциплін, наукової галузі соціальних комунікацій загалом, закладає підвалини для подальшого поглибленого вивчення питань PR-діяльності й PR-освіти в Україні в умовах інституалізації зв'язків з громадськістю.

Дисертація відповідає зазначеній спеціальності та профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.807.04 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук у Київському національному університеті культури і мистецтв.

За науковим рівнем, новизною постановки завдань, обґрунтованістю основних положень і висновків, практичним значенням дисертаційне дослідження «Професійна підготовка фахівців зі зв'язків з громадськістю у закладах вищої освіти України» відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України, а її автор Коржова Тетяна Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.06 – прикладні соціально-комунікаційні технології.

Офіційний опонент

доктор наук з соціальних комунікацій, доцент,
завідувач кафедри журналістики, української
словесності та культури

Університету

державної фіскальної служби України

